

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Тернопільська академія народного господарства

Малахова Олена Леонідівна

УДК 336.717.061

БАНКІВСЬКА СИСТЕМА У МЕХАНІЗМІ
КРЕДИТНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Спеціальність 08.04.01 – фінанси, грошовий обіг і кредит

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Тернопіль - 2004

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на кафедрі банківської справи Тернопільської академії народного господарства Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник: доктор економічних наук, професор
Дзюблюк Олександр Валерійович,
Тернопільська академія народного господарства,
завідувач кафедри банківської справи

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор
Заслужений діяч науки і техніки України
Мороз Анатолій Миколайович,
Київський національний економічний університет,
завідувач кафедри банківської справи

кандидат економічних наук, доцент
Васильченко Зоя Миколаївна,
Київський національний університет імені
Тараса Шевченка,
доцент кафедри фінансів, грошового обігу та кредиту

Провідна установа: **Одеський державний економічний університет**
Міністерства освіти і науки України,
кафедра
фінансів, м. Одеса.

Захист відбудеться “10” вересня 2004 р. о 14.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 58.082.03. у Тернопільській академії народного господарства за адресою: 46004, м. Тернопіль, вул. Львівська, 11, ауд. 1219.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Тернопільської академії народного господарства за адресою: м. Тернопіль, вул. Львівська, 11.

Автореферат розісланий “3” серпня 2004 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради,
кандидат економічних наук, доцент
Шаварина

М. П.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. В умовах трансформаційних перетворень економіки України одним із основних завдань банківської системи є створення сприятливих передумов для неперервності відтворювального процесу й розвитку підприємницької діяльності в реальному секторі господарства, оскільки саме від здатності банків забезпечувати потреби суб'єктів господарювання необхідними грошовими ресурсами значною мірою залежать перспективи подальшого економічного зростання.

Для перехідного періоду розвитку ринкового середовища характерним є обмежений доступ суб'єктів підприємницької діяльності, насамперед підприємств малого та середнього бізнесу, до кредитних ресурсів комерційних банків, зниження ролі та значення банківського кредиту в процесах формування фінансових ресурсів підприємницьких структур. Тому банківський кредит в умовах недостатності власних коштів для фінансування виробництва, а також порівняно низького рівня розвитку вітчизняного фондового ринку повинен стати найвагомим джерелом поповнення основного та оборотного капіталу підприємств реального сектора економіки. За таких обставин саме робота банківської системи може стати тим потужним важелем впливу, який спроможний забезпечити активний розвиток підприємницької діяльності, неперервність розширеного відтворення та подолання кризових явищ у реальному секторі, властивих перехідному періоду.

З іншого боку, цілком очевидно, що в умовах, коли головну частку активів банку становлять кредитні операції, ефективність банківської справи, її прибутковість, і як наслідок, досягнення стабільності та надійності банківської системи країни загалом безпосередньо пов'язана з результативністю функціонування позичальників – суб'єктів підприємницької діяльності на ринку товарів та послуг. У зв'язку з цим особливої актуальності набуває подальше удосконалення функціонування банківської системи, підвищення ролі та значення банківського кредиту в процесах формування фінансових ресурсів підприємств реального сектора економіки, запровадження прогресивних методів кредитування суб'єктів підприємницької діяльності, дослідження впливу кредитних продуктів і важелів на стан вітчизняного виробництва.

Разом з тим, ефективність кредитної діяльності комерційних банків та організації кредитних відносин із підприємствами визначається також основними напрямками провадження монетарної політики центрального банку. У зв'язку з цим доцільним є подальше дослідження впливу інструментів грошово-кредитного регулювання центрального банку на кредитну активність комерційних банків, а відтак – на рівень забезпечення грошовими ресурсами виробничих потреб суб'єктів підприємницької діяльності.

Вивченню питань монетарного впливу центрального банку на економіку та ролі банківського кредиту в процесах формування фінансових ресурсів підприємств присвячена значна кількість праць вітчизняних та зарубіжних учених. Серед них такі провідні українські економісти, як: В. Балюк, З. Варналій, З. Васильченко,

О. Васюренко, І. Гуцал, О. Гриценко, В. Лагутін, В. Мачуський, В. Міщенко, А. Мороз, С. Мочерний; С. Покропивний, М. Пуховкіна, М. Савлук, Р. Слав'юк, І. Сокиринська, В. Стельмах, О. Терещенко, І. Тинний, С. Юрій; російські вчені – О. Афанасьєва, Є. Жуков, Н. Єгорова, Н. Єндоронова, Д. Ігнат'єв, Ю. Коробов, В. Колесников, Ю. Коновалова, Л. Красавіна, О. Лаврушин, О. Ларина, В. Москвин, С. Моїсєєв, А. Смулов, І. Песчанская, Г. Фетисов, С. Хасьянова, І. Шевченко; західні економісти – С. Брю, Е. Долан, Дж. Кейнс, Ф. Ларрен, В. Лексіс, К. Макконелл, Ф. Мішкін, Н. Менк'ю, Е. Рід, П. Роуз, Дж. Сакс, Дж. Сінкі, У. Кох Тимоті, Й. Шумпетер та ін. Однак у переважній більшості праць досліджуються або окремі аспекти функціонування кредитних відносин, або їх дія на певних етапах економічного розвитку. Також окремо вивчаються питання реалізації монетарної політики центрального банку на макрорівні.

За таких обставин комплексне теоретичне обґрунтування основних напрямків взаємодії між учасниками кредитних відносин та організації механізму кредитного забезпечення підприємницької діяльності усією банківською системою і його практичної реалізації в умовах перехідної економіки слід вважати особливо актуальним напрямком дослідження, широке практичне використання результатів якого дасть змогу підвищити ефективність банківської діяльності загалом. Зазначені моменти визначають актуальність теми дисертаційного дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота виконана відповідно до плану науково-дослідних робіт кафедри банківської справи Тернопільської академії народного господарства як складова частина теми “Грошово-кредитна система України в умовах ринкових перетворень в економіці” (державний реєстраційний № 0101U 005698). Роль автора у виконанні цієї теми полягала у здійсненні розробок, пов'язаних із удосконаленням організації кредитного процесу в комерційних банках та оптимізації кредитної політики щодо пріоритетного спрямування коштів на кредитне забезпечення підприємницької діяльності, а також механізму застосування основних інструментів реалізації монетарної політики.

Мета та задачі дослідження. Метою дисертаційної роботи є обґрунтування теоретичних засад організації та визначення шляхів удосконалення роботи банків у механізмі кредитного забезпечення підприємницької діяльності як цілісної системи, що охоплює діяльність центрального банку і комерційних банків з приводу спрямування кредитних ресурсів на розвиток реального сектора економіки. Відповідно до поставленої мети визначено сукупність основних завдань, спрямованих на її досягнення, а саме:

- визначити суть підприємницької діяльності та її особливості в умовах перехідної економіки;
- виокремити та обґрунтувати сутність поняття “кредитне забезпечення підприємницької діяльності”;
- визначити зміст механізму кредитного забезпечення підприємницької діяльності, його складові елементи та обґрунтувати його роль у спрямуванні кредитних ресурсів у реальний сектор економіки;

- визначити особливості реалізації грошово-кредитної політики та базових функцій центрального банку у механізмі кредитного забезпечення підприємницької діяльності;

- проаналізувати діючу в Україні практику банківського кредитування суб'єктів підприємницької діяльності та сформулювати пропозиції щодо напрямків її вдосконалення;

- обґрунтувати можливі напрямки розширення спектру банківських кредитних продуктів у системі заходів із стимулювання виробництва і забезпечення економічного росту в Україні.

Об'єктом дослідження є функціонування банківської системи України у процесі взаємодії з підприємствами реального сектора економіки.

Предметом дослідження є економічні відносини, що виникають з приводу кредитування банками суб'єктів підприємницької діяльності.

Методи дослідження. Основу дисертаційної роботи утворюють загальнонаукові прийоми і методи досліджень: 1) системної оцінки при визначенні основних сутнісних моментів підприємницької діяльності та функціонування банківської системи; 2) метод аналізу і синтезу для оцінки ролі і функцій центрального банку та комерційних банків у процесі забезпечення грошовими ресурсами виробничих потреб підприємницьких структур; 3) метод групування, порівняння та узагальнення економічних показників для дослідження особливостей і тенденцій організації кредитних взаємин банківської системи з підприємствами; 4) моделювання при визначенні пропозицій щодо оцінки ефективності кредитних вкладень банків, а також оптимізації кредитного процесу.

Інформаційну базу дослідження становлять нормативні документи, що регулюють процес кредитування банківською системою суб'єктів підприємницької діяльності: закони України, укази Президента України, постанови та положення НБУ щодо регулювання банківської діяльності, інші законодавчі документи; матеріали та щорічна звітність діяльності банківської системи; фактичні дані українських банків.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у теоретичному обґрунтуванні змісту механізму кредитного забезпечення підприємницької діяльності в контексті основних тенденцій і закономірностей розвитку національної економіки в умовах перехідного періоду та відповідних особливостей діяльності банків з приводу організації кредитування підприємств реального сектора економіки. Основні положення дисертаційної роботи, що визначають її наукову новизну, полягають у наступному:

- уточнено визначення підприємницької діяльності як сукупності дій суб'єктів господарювання, спрямованих на створення матеріальних цінностей і надання послуг з метою отримання прибутку, результатом чого є неперервність розширеного відтворення. На відміну від існуючих підходів, це вказує на місце і роль підприємницької діяльності у відтворювальному процесі;

- запропоновано вперше нове формулювання дефініції “кредитне забезпечення підприємницької діяльності”, під яким слід розуміти покриття витрат виробництва суб'єктів господарювання за рахунок кредитних ресурсів, що

акумулюються банківськими установами і спрямовуються на поповнення основного та оборотного капіталу підприємств. На відміну від існуючих понять “кредитування”, “фінансове забезпечення”, що мають більш загальне трактування, воно вказує на пріоритетність цільового спрямування банківських ресурсів саме на забезпечення неперервності відтворення на підприємствах реального сектора економіки;

- дістала подальшого розвитку класифікація функцій банку як основного фінансового посередника на ринку через визначення у дисертації в рамках функції посередництва в кредиті двох функцій другого порядку: 1) акумуляції тимчасово вільних коштів суб'єктів ринку; 2) розподілу і перерозподілу акумульованих коштів між суб'єктами ринку. У свою чергу, функцію другого порядку розподілу та перерозподілу акумульованих коштів розмежовано на дві підфункції за спрямуванням кредитних коштів і значенням кредитного забезпечення в розрізі потреб суб'єктів ринку: а) кредитне забезпечення підприємницької діяльності; б) кредитне забезпечення споживчих потреб суб'єктів ринку. Це дало змогу обґрунтувати необхідність цільового спрямування трансформаційної діяльності банків у сфері фінансового посередництва та їх роль у забезпеченні неперервності відтворювального процесу;

- обґрунтовано нове поняття “механізм кредитного забезпечення підприємницької діяльності” як сукупність практичних заходів центрального банку та послідовності дій комерційних банків щодо спрямування тимчасово вільних грошових ресурсів у виробничу діяльність суб'єктів господарювання. Метою функціонування цього механізму як базової основи практичної реалізації кредитного забезпечення є задоволення виробничих потреб суб'єктів підприємництва, а саме – спрямування кредитних ресурсів комерційних банків на формування фінансових ресурсів підприємств. На відміну від існуючого загального поняття кредитного механізму, дефініція “механізм кредитного забезпечення підприємницької діяльності” має більш практичний і конкретний характер, пов'язаний із певними діями банківської системи щодо спрямування кредитних ресурсів саме на задоволення виробничих потреб підприємств реального сектора, а відтак стимулювання ділової активності суб'єктів господарювання;

- дістало подальшого розвитку визначення сутності грошово-кредитної політики, яку слід розглядати як складову державного регулювання економіки, котра через комплекс певних інструментів передбачає формування центральним банком вихідних умов практичної реалізації комерційними банками механізму кредитного забезпечення підприємницької діяльності, що, відповідно, визначає ступінь забезпечення суб'єктів ринку необхідними кредитними ресурсами та досягнення тих чи інших цілей розвитку економіки;

- обґрунтовано нове трактування суті кредитної політики банку як розробки концепції організації кредитних відносин між комерційним банком та його клієнтами – суб'єктами господарювання на мікроекономічному рівні шляхом визначення послідовності дій щодо практичної реалізації кредитного забезпечення підприємницької діяльності. На відміну від існуючих визначень цього поняття, запропоноване в дисертації тлумачення кредитної політики, дає змогу зосередити

увагу саме на кредитуванні підприємницьких структур як пріоритетному напрямку кредитної активності банку.

Практичне значення одержаних результатів. Результатом вирішення комплексу поставлених у дисертації завдань є розробка основ механізму кредитного забезпечення підприємницької діяльності, розглянутих як на макро-, так і мікроекономічному рівнях, що, на думку автора, може мати безпосереднє практичне значення для удосконалення діяльності банківської системи країни на обох її рівнях – центрального банку та комерційних банків.

Пропозиції щодо удосконалення дієвості інструментів грошово-кредитного регулювання – мінімальних обов’язкових резервів, політики облікової ставки – можуть знайти практичне застосування у реалізації монетарної політики Національного банку України та оптимізації його регулятивного впливу на кредитну активність банківських установ у напрямку кредитного забезпечення підприємницьких структур. Визначені у дисертації положення щодо формування кредитної та процентної політики, оптимізації практичних засад організації кредитних взаємин банків з підприємствами, мінімізації кредитного ризику і розрахунку ефективності кредитних вкладень комерційних банків, а також удосконалення методів кредитування можуть застосовуватись у діяльності банківської системи й мати своїм результатом активізацію кредитного забезпечення нею потреб реального сектора економіки.

Основні положення і рекомендації, сформульовані в дисертації, отримали схвальну оцінку та використовуються у практичній діяльності “Тернопільського Центрального відділення Промінвестбанку України” (довідка № 173 від 11 лютого 2004 р.), Тернопільської обласної філії АКБ “Укрсоцбанк” (довідка № 51/01 від 11 лютого 2004 р.), Рівненської філії ТОВ “Укрпромбанк” (довідка № 59 від 31 березня 2004 р.), Київського ТББВ № 14 “ТАСС-Комерцбанку” (довідка № 49 від 08 квітня 2004 р.). Наукові результати дисертації безпосередньо використовуються у навчальному процесі в Тернопільській академії народного господарства при розробці методичного забезпечення й викладанні навчальних дисциплін “Гроші та кредит”, “Банківські операції”, “Центральний банк та грошово-кредитна політика”, “Кредитно-комерційна діяльність банків” (довідка № 126 – 25/237 від 2 березня 2004 р.).

Особистий внесок здобувача. Дисертація є індивідуально виконаною науковою роботою, в якій розвинуто теоретичні аспекти механізму кредитного забезпечення підприємницької діяльності в умовах ринкових перетворень і досліджено практику функціонування банків у цьому механізмі. Наукові положення, висновки та пропозиції прикладного характеру, що виносяться на захист, отримані самостійно.

Апробація результатів дисертації. Результати дисертаційного дослідження оприлюднені на вітчизняних і міжнародних науково-практичних конференціях, а саме: міжнародній науково-практичній конференції “Банківська система України: проблеми становлення та перспективи розвитку” (Тернопіль, 1998 р.); міжнародній науково-практичній конференції “Финансовый механизм и его регулирование” (Саратов, 2003 р.); Всеукраїнській науково-практичній конференції “Банківська система в умовах трансформації фінансового ринку України” (Київ, 2003 р.);

міжнародній науково-практичній конференції молодих учених “Актуальні проблеми фінансового менеджменту на підприємствах” (Донецьк, 2003 р.); міжнародній науково-практичній конференції “Актуальні питання удосконалення фінансово-кредитного механізму в Україні” (Запоріжжя, 2003 р.).

Наукові публікації. За результатами дослідження опубліковано 13 наукових праць загальним обсягом 4,87 друк. арк., у т. ч. 9 статей обсягом 3,65 друк. арк., надрукованих у наукових фахових виданнях, та 4 публікації за матеріалами науково-практичних конференцій (1,22 друк. арк.).

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків.

Повний обсяг дисертації – 208 сторінок, у т. ч. на 21 з них розміщено 12 таблиць, 9 ілюстрацій, 22 додатки, список використаних джерел із 206 найменувань.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми, сформульовано мету й основні завдання дисертації, відображено наукову новизну та практичне значення роботи.

Розділ 1 “Теоретичні аспекти організації кредитних відносин банків з підприємствами” присвячено висвітленню особливостей функціонування підприємницької діяльності в умовах перехідного періоду, основних методологічних засад функціонування механізму кредитного забезпечення підприємницької діяльності як окремого поняття, а також змісту функціонування комерційних банків і центрального банку, які утворюють відповідний механізм.

Економічні перетворення, що відбуваються у країні, спонукають до переосмислення змісту поняття підприємницької діяльності, особливостей її провадження, ролі та значення кредитних важелів для забезпечення неперервності відтворювального процесу.

Перебіг ринкових перетворень в економіці країни безпосередньо позначається і на підприємницькій діяльності та особливостях її провадження, які суттєво відрізняють її від підприємництва більшості країн із розвинутими ринковими відносинами. У дисертації виокремлено ряд проблем, що супроводжують підприємницьку діяльність в умовах ринкової трансформації економіки. Особливо слід виокремити проблему нестачі фінансових ресурсів, розв’язання якої потребує оптимізації політики запозичень з метою підвищення рентабельності та платоспроможності підприємств. При цьому саме банківському кредиту належить провідна роль у вирішенні проблеми поповнення фінансових ресурсів підприємницьких структур, оскільки недостатній розвиток фондового ринку і неможливість широкого доступу до його ресурсів малих та середніх підприємств визначають потребу участі банків.

Загальні тенденції в сучасному розвитку кредитних операцій вітчизняної системи комерційних банків свідчать про суттєві зрушення в обсягах кредитних вкладень в економіку країни, підвищення ролі банківського кредиту в кредитному забезпеченні виробничого сектора необхідними грошовими ресурсами. Останнім часом частка банківських позик підприємствам у валовому внутрішньому продукті України зросла з 11% у 2000 р. до 22,4% станом на 1.01.2004 р.

Однак у порівнянні із розвиненими країнами частка банківських кредитних вкладень у валовому внутрішньому продукті в Україні знаходиться на вкрай незначному рівні. Це свідчить про необхідність посилення роботи комерційних банків у напрямку кредитування суб'єктів підприємницької діяльності, а саме – спрямування кредитних ресурсів на кредитне забезпечення реального сектора економіки. Тому, з точки зору створення умов безперервного процесу відтворення, саме належне кредитне забезпечення, тобто забезпечення виробничого процесу необхідними кредитними ресурсами, є визначальним фактором ефективного функціонування суб'єктів підприємницької діяльності на ринку товарів і послуг. Це вказує на провідну роль банківського кредиту у процесі формування ресурсів підприємств з огляду на обмежені можливості залучення коштів з інших джерел.

Необхідність належного теоретичного обґрунтування цього процесу з точки зору ролі банківських установ і їхніх кредитних операцій для підприємницької діяльності спричинює об'єктивну потребу визначення самого поняття “кредитне забезпечення підприємницької діяльності” як окремої дефініції, відмінної від понять “кредитування” та “фінансове забезпечення”.

У зв'язку з цим під кредитним забезпеченням підприємницької діяльності слід розуміти покриття витрат виробництва суб'єктів господарювання за рахунок кредитних ресурсів, які акумулюються банківськими установами і спрямовуються на поповнення основного та оборотного капіталу підприємств реального сектора.

У роботі обґрунтовано, що головна роль у забезпеченні підприємств належним рівнем грошових ресурсів належить банкам як основним фінансовим посередникам, позаяк саме вони забезпечують перелив тимчасово вільних грошових коштів в економіці, здійснюють кредитне забезпечення підприємницької діяльності відповідно до тих завдань соціально-економічного розвитку, що постають перед країною в той чи інший історичний період. Тому попри багатoproфільну та багатофункціональну роботу банків на грошовому ринку, їх необхідно розглядати передусім як інститути кредитного забезпечення підприємницької діяльності.

При проведенні дослідження функцій банку як основного фінансово посередника на грошовому ринку особливу увагу зосереджено на функції посередництва в кредиті, яку потрібно розглядати як сукупність двох взаємопов'язаних функцій другого порядку, а саме: акумуляції тимчасово вільних коштів суб'єктів ринку – з одного боку, і розподілу та перерозподілу акумульованих коштів між суб'єктами ринку – з іншого. Проте слід підкреслити, що вони утворюють єдину функцію, оскільки вона має відповідний економічний зміст для всіх суб'єктів ринку.

У свою чергу, функцію другого порядку розподілу та перерозподілу акумульованих коштів слід розмежовувати на дві підфункції за спрямуванням кредитних коштів і значенням кредитного забезпечення в розрізі ролі й місця окремих суб'єктів ринку в економічній системі, а саме на: а) кредитне забезпечення підприємницької діяльності та б) кредитне забезпечення споживчих потреб суб'єктів ринку. Реалізація функції посередництва в кредиті банківськими установами через означені складові визначає трансформаційну (перетворюючу) діяльність банків як фінансових посередників. Відповідний розподіл доцільний саме

за критерієм цільового призначення банківських позичок, що дає змогу оцінити роль підфункції кредитного забезпечення у процесі розширеного відтворення.

Ефективність реалізації виокремленої підфункції комерційних банків значною мірою залежить від регулятивного впливу центрального банку на їхню кредитну активність. Тому, саме ці інституції у своєму тісному взаємозв'язку утворюють єдиний механізм кредитного забезпечення підприємницької діяльності.

У зв'язку з цим у дисертації сформульовано окрему дефініцію – “механізм кредитного забезпечення підприємницької діяльності”, яку визначено як сукупність практичних заходів центрального банку та послідовності дій комерційних банків щодо спрямування тимчасово вільних грошових ресурсів у виробничу діяльність суб'єктів господарювання. Метою функціонування цього механізму як базової основи практичної реалізації кредитного забезпечення є задоволення виробничих потреб суб'єктів підприємництва, а саме: спрямування кредитних ресурсів комерційних банків на формування фінансових ресурсів підприємств. Схематично механізм кредитного забезпечення підприємницької діяльності можна зобразити наступним чином (рис.1).

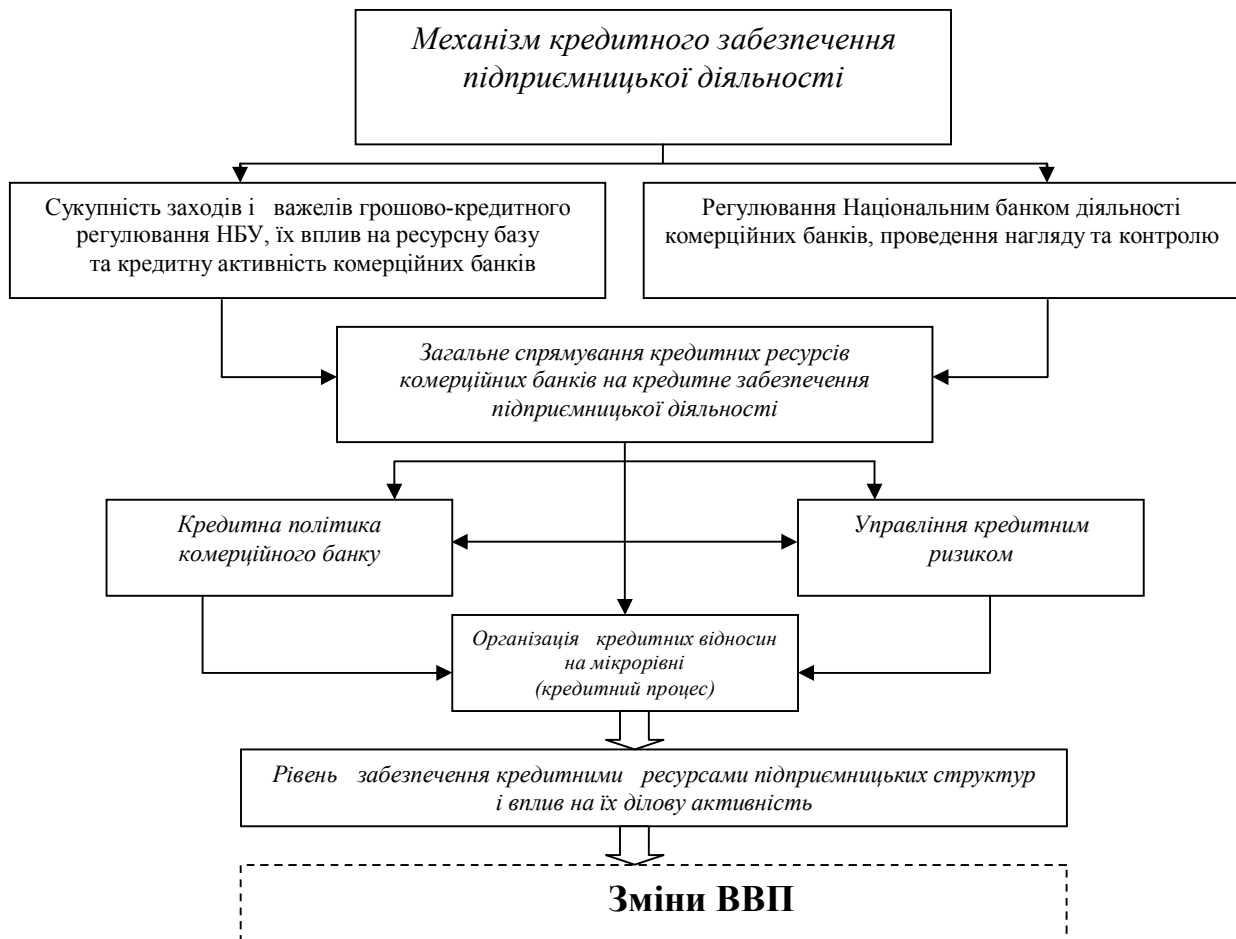

Рис. 1. Схема організації механізму кредитного забезпечення підприємницької діяльності

За умови ефективного використання кредитних ресурсів суб'єктами господарювання в якості джерела фінансування можливі значні зрушення в обсягах виробництва, які, в свою чергу, позначаються на фінансовому стані суб'єктів господарювання, їхній прибутковості, а відтак на ефективності роботи банків. Удосконалення діяльності комерційних банків при цьому повинно охоплювати, зокрема, такі напрямки: 1) оптимізації процентної політики; 2) створення та розвитку правового поля організації дієвих кредитних взаємин; 3) диференціації підходів до прийняття відповідних рішень щодо кожного окремого клієнта; 4) розширення спектру банківських кредитних продуктів.

Кредитне забезпечення підприємницької діяльності комерційними банками значною мірою залежить і від ефективності функціонування центрального банку та його впливу на кредитну активність банківських установ. Саме тому центральний банк слід вважати невід'ємною складовою частиною механізму кредитного забезпечення підприємницької діяльності. У цьому зв'язку прослідковується тісний взаємозв'язок: з одного боку – центробанк за допомогою певних економічних та адміністративних важелів визначає загальну поведінку та ділову активність банківських установ на ринку кредитних ресурсів, а – комерційні банки відповідно до обраної кредитної політики можуть впливати на рівень кредитного забезпечення підприємницьких структур – з іншого.

З точки зору практичної реалізації механізму кредитного забезпечення підприємницької діяльності, грошово-кредитна політика центрального банку виступає у ньому базовою основою, оскільки використовуючи економічні та адміністративні важелі впливу на пропозицію грошових ресурсів центробанк може суттєво впливати на кредитну активність комерційних банків, а відтак – на кредитне забезпечення ними підприємницької діяльності. З таких позицій, грошово-кредитна політика розглядається у дисертації як складова державного регулювання економіки, яка через комплекс певних інструментів передбачає формування центральним банком вихідних умов практичної реалізації комерційними банками кредитного забезпечення підприємницької діяльності, що, відповідно, визначає ступінь забезпечення суб'єктів ринку необхідними кредитними ресурсами та досягнення тих чи інших цілей розвитку економіки.

У дисертації підкреслено, що практично всі інструменти монетарної політики чинять опосередкований і загальний вплив на ділову активність комерційних банків, розширюють (або зменшують) можливості останніх щодо кредитування реального сектора економіки та коригують обсяги позичкових операцій. Водночас ключова роль у механізмі кредитного забезпечення підприємницької діяльності належить комерційним банкам, оскільки виконання ними своїх функцій в економічному середовищі країни здійснюється у нерозривному зв'язку із суб'єктами господарювання.

У дисертаційному дослідженні обґрунтовано, що оптимізація роботи механізму кредитного забезпечення підприємницької діяльності як певного цілісного утворення дасть змогу з одного боку – підвищити ефективність функціонування усієї банківської системи країни, а з іншого – сприятиме розвитку вітчизняної економіки та стимулюванню підприємницької активності.

Розділ 2 “Організаційно-економічні засади кредитного забезпечення банками підприємницької діяльності в Україні” присвячений обґрунтуванню практичних аспектів реалізації кредитного процесу у взаємовідносинах комерційних банків із підприємствами, дослідженню регулятивного впливу монетарної політики на кредитну активність комерційних банків, оцінці ефективності кредитних вкладень банків у виробничу діяльність підприємств реального сектора економіки.

В умовах ринкових перетворень в економіці України саме пріоритети кредитної політики комерційних банків визначають ефективність провадження банківської діяльності в цілому. Тому в цьому розділі дисертантом обґрунтовано нове трактування суті кредитної політики банку, що визначає пріоритетність її спрямування за сучасних обставин саме на кредитне забезпечення підприємницької діяльності.

На основі проведеного дослідження діючої практики провадження кредитного процесу та його етапів у роботі акцентується увага на тому, що якісна організація взаємодії банків із суб'єктами підприємницької діяльності, а саме малого та середнього підприємництва, у рамках кредитного процесу можлива за умови деталізації всіх етапів банківського кредитування в документі під назвою “Регламент роботи банку щодо кредитного забезпечення підприємницької діяльності”, основними складовими якого, зокрема, є: порядок оформлення кредитного договору; забезпечення повернення кредитів; діагностика кредитоспроможності клієнта; процентна політика.

У роботі зазначено, що відносно самостійним блоком Регламенту роботи банку щодо кредитного забезпечення є діагностика кредитоспроможності клієнта. Обґрунтування пропозицій стосовно її вдосконалення пов'язане із виокремленням у дисертації двох взаємопов'язаних частин: внутрішньої та зовнішньої діагностики кредитоспроможності суб'єктів підприємницької діяльності. Перша частина передбачає проведення аналітичної роботи комерційного банку щодо встановлення попереднього та заключного діагнозу кредитоспроможності суб'єктів підприємницької діяльності. До другої частини, а саме – провадження зовнішньої діагностики – слід віднести аналітичну роботу комерційного банку щодо оцінки кредитного ризику, пов'язаного із конкретними умовами надання певного виду кредиту суб'єктам господарювання. Автор вважає, що провадження банком комплексної діагностики кредитоспроможності суб'єктів господарювання повинне сприяти підвищенню ефективності функціонування банків у механізмі кредитного забезпечення підприємницької діяльності у цілому, а запропоновані заходи можуть оптимальним чином доповнити існуючі нині методики оцінки кредитоспроможності клієнта та мінімізації кредитного ризику.

Запропонований у дисертації документ під назвою “Регламент роботи банку щодо кредитного забезпечення підприємницької діяльності” загалом дасть змогу якісно організувати відповідну взаємодію банків із суб'єктами підприємницької діяльності та максимально врахувати їхні інтереси.

Дослідження засвідчило, що практична реалізація механізму кредитного забезпечення підприємницької діяльності обумовлює необхідність оптимізації регулятивного впливу інструментів грошово-кредитного регулювання центрального банку, насамперед через можливість реалізації усіх форм рефінансування. Так,

незначна частина обсягів рефінансування в нинішніх умовах вказує на потребу активізації роботи центрального банку країни з метою підвищення кредитної активності банківських установ, а особливо в плані здійснення довгострокового рефінансування банків (табл.1).

Як видно з наведених у табл. 1 даних, централізовані кредитні ресурси (рефінансування банків України) станом на 1.01.2004 р. становили 1756 млн. грн., що на 846 млн. грн. більше, ніж у 2003 р. Однак питома вага централізованих кредитних вкладень НБУ становила лише 2,6% від загального обсягу кредитних вкладів комерційних банків в економіку. За подібних обставин питома вага кредитів, наданих комерційним банкам, у загальній структурі активів Національного банку України станом на 1.01. 2004 року перебуває на вкрай низькому рівні і становить 2,9%.

Таблиця 1

*Динаміка обсягів кредитних вкладень комерційних банків України в економіку та їх рефінансування НБУ (у млн. грн.)**

	Станом на:						
	1.01.1998 р.	1.01.1999 р.	1.01.2000р.	1.01.2001р.	1.01.2002 р.	1.01.2003 р.	1.01.2004 р.
Вимоги банків за кредитами, наданими на міжбанківському ринку України, усього	1370	949	1158	1859	1930	4348	6452
Централізовані кредитні ресурси НБУ (рефінансування банків України), усього)	825	505	498	433	562	910	1756
у тому числі:							
- короткострокові;	819	501	54	32	188	466	977
- довгострокові	6	4	444	401	374	444	779
Питома вага централізованих кредитних ресурсів НБУ у загальному обсязі кредитів, наданих на міжбанківському ринку, %	60,2	53,2	43,0	23,3	29,1	20,9	27,2
Вимоги банків за кредитами, наданими в економіку України, усього	7295	8873	11787	19574	28373	42035	67835
У тому числі за видами кредитів:							
- короткострокових;	6522	7240	9142	16060	22218	30185	37282
- довгострокових.	733	1633	2645	3514	6156	11849	30553
Питома вага централізованих кредитних ресурсів у загальному обсязі кредитів, наданих в економіку України, %	11,3	5,7	4,2	2,2	2,0	2,2	2,6

* Джерело: Бюлетень НБУ – 2004. – № 1. – С. 115

Нині грошово-кредитна політика Національного банку України швидше спрямовується на регулювання грошової пропозиції з метою обмеження грошової маси та запобігання інфляційних очікувань. Однак в умовах трансформації економіки серед стратегічних цілей Національного банку України потрібно

виокремити і закріпити в законодавчому порядку сприяння розвитку економіки, створення базових передумов ефективного функціонування банківської системи.

Ефективність функціонування банківської системи у кредитному забезпеченні суб'єктів підприємницької діяльності необхідним обсягом кредитних ресурсів загалом, залежить і від внутрішніх можливостей банків щодо оптимального управління портфелем власних активів. Відтак для повноцінного кредитного забезпечення підприємницької діяльності слід розробити комплексну методика оцінки ефективності банківських кредитних вкладень. Така методика охоплює оцінку результативності кредитної діяльності у трьох аспектах, а саме: на мікрорівні; на макрорівні; з позицій доцільності залучення кредитних ресурсів суб'єктами господарювання.

На мікрорівні слід вважати за доцільне запровадження у банківську практику розрахунку ефективності кредитної діяльності банків за такими напрямками: з точки зору визначення тієї частини кредитних вкладень, які здатні приносити процентний дохід; з точки зору визначення середньозваженої дохідності кредитних вкладень; з точки зору формування резервів та оцінки якості кредитного портфеля з позицій надійності вкладень. Зокрема, у якості інтегрованого показника ефективності кредитних вкладень у роботі запропоновано розраховувати їх середньозважену дохідність:

$$CD_{к.в.} = \frac{\sum_{i=1}^n \kappa(i) \times d(i)}{\sum_{i=1}^n \kappa(i)},$$

де, $\kappa(i)$ – частка кредитних операцій i -го виду в кредитному портфелі;

$d(i)$ – дохідність i -ої кредитної операції;

i – номер операції;

n – число кредитних операцій.

Такий показник дав би можливість отримати загальне уявлення про середню величину доходу однієї кредитної операції банку. Його також можна було б використати для оцінки результатів кредитної діяльності багатofilійних банків з точки зору ефективності кредитних вкладень окремих їхніх підрозділів.

Дослідження ефективності кредитної діяльності комерційних банків на макрорівні насамперед повинно здійснюватись з точки зору загальної сукупності кредитних вкладень, що передбачає оцінку динаміки як усієї суми залишків заборгованості за цими кредитами, так і змін у розрізі їхньої структури, класифікованої за різними критеріями. Аналіз структури заборгованості за кредитами дав змогу дійти висновку, що протягом 2000–2003 р. р. закріпилися тенденції до зростання основних показників кредитної діяльності українських банків, посилення їх позитивного впливу на процеси економічного розвитку, підвищення довіри до банківської системи.

Таким чином, у результаті дослідження організаційно-економічних засад кредитного забезпечення та проведеного аналізу ефективності банківської діяльності можна стверджувати, що задля активізації роботи банківської системи

України в практичній реалізації механізму кредитного забезпечення необхідно вжити ряд заходів щодо оптимізації існуючої практики організації кредитних відносин комерційних банків із підприємствами, запровадити у банківську практику систематичне використання комплексної методики оцінки ефективності кредитних вкладень, посилити вплив монетарної політики НБУ, зокрема через різні механізми рефінансування, на кредитну активність банківських установ.

Розділ 3 “Перспективи оптимізації роботи банків з кредитного забезпечення підприємницької діяльності” містить дослідження можливих напрямків удосконалення кредитних відносин банків з підприємствами в перехідній економіці, активізації використання монетарних важелів впливу НБУ на операції комерційних банків з кредитування реального сектора економіки та розширення спектру банківських кредитних продуктів у системі заходів зі стимулювання виробництва і забезпечення економічного росту в Україні.

Практична реалізація механізму кредитного забезпечення підприємницької діяльності можлива за умови оптимізації роботи банків із суб'єктами господарювання на основі взаємовигідного партнерства. З таких позицій у цьому розділі аргументовано необхідність стимулювання довгострокового кредитування банками суб'єктів підприємницької діяльності, оптимізації процентної політики комерційного банку, створення ефективної системи захисту прав кредиторів, формування правового поля функціонування інфраструктури кредитного ринку.

Особливе місце в цьому розділі відведено розробці дієвих заходів щодо роботи банків із проблемною або ж простроченою заборгованістю. Автор вважає за доцільне створення юридичної основи реструктуризації заборгованості, оскільки застосування у банківській практиці всіх можливих форм і методів реструктуризації сприятиме підвищенню ефективності кредитного процесу і поліпшенню структури кредитного портфеля комерційних банків.

Перспективними напрямками оптимізації роботи банків з кредитного забезпечення підприємницької діяльності є вдосконалення організаційної структури підрозділів банку шляхом розмежування функцій у кредитному процесі. Запропонована організаційна структура кредитного процесу, заснована на розмежуванні функцій аналізу, супроводження кредитних проектів та їх обліку між окремим структурними підрозділами, є дієвим засобом підвищення ефективності кредитних операцій. З її впровадженням, по-перше, очікується збільшення обсягу кредитних операцій, по-друге, суттєво вдосконалиться система внутрішнього контролю за всіма властивими кредитним операціям ризиками, що, в свою чергу, дасть змогу знизити їх рівень, а отже поліпшити структуру кредитного портфеля та зменшити частку проблемної заборгованості. Це сприятиме скороченню витрат банків на формування резервів для відшкодування можливих збитків за кредитними операціями.

У дисертації підкреслено, що серед основних важелів впливу на кредитні операції комерційних банків одне з головних місць нині відводиться такому інструменту монетарного регулювання як нормативи обов'язкових резервів. Тому, застосування більш гнучкої системи обов'язкового резервування для комерційних банків, які приймають активну участь у практичній реалізації механізму кредитного забезпечення підприємницької діяльності, дає змогу стимулювати кредитну

активність банківських установ, розширити їхню ресурсну базу, а відтак збільшити обсяги кредитних вкладень у реальний сектор економіки.

Іншим важливим інструментом регулювання грошового обігу, що здатен суттєво позначатися на кредитній активності комерційних банків, а відтак їхній спроможності щодо кредитного забезпечення підприємницької діяльності є відсоткова політика центрального банку. Для того, щоб облікова ставка Національного банку України використовувалась як повноцінний інструмент монетарного регулювання і впливу на кредитну активність комерційних банків, вона має відповідати таким ключовим засадам: забезпечення позитивного рівня облікової ставки щодо інфляції; рівень облікової ставки повинен перебувати у межах коридору ринкових процентних ставок комерційних банків за кредитами та депозитами. Проте порівняно незначні обсяги рефінансування комерційних банків у масштабах всієї економіки поки що не дають можливість вести мову про належну ефективність даного інструмента.

Доцільним, з приводу підвищення дієвості механізму кредитного забезпечення, видається напрям, за яким Національний банк України може надавати цільові кредитні лінії тим комерційним банкам, які здійснюють кредитування малого та середнього бізнесу в пріоритетних галузях економіки.

У розділі звертається увага на те, що розширення спектру банківських кредитних послуг в Україні можливе за умови реалізації наступних основних заходів: 1) оптимізації роботи банків щодо визначення об'єкту кредитування у плані удосконалення класифікації цільового спрямування банківських позичок; 2) удосконалення діючих кредитних продуктів, що передбачає використання вексельного кредиту, кредиту за овердрафтом та кредитної лінії; 3) запровадження у банківську практику “комбінованої” форми кредитування, що поєднує різні методи надання позичок клієнтам, полегшуючи останнім доступ до кредитних ресурсів банку та спрощуючи загальну процедуру організації кредитних відносин; 4) збільшення обсягів супровідних банківських послуг для підприємств малого та середнього бізнесу; 5) запровадження у практику комерційних банків системи пільгового кредитування при освоєнні високотехнологічних виробництв.

Таким чином, виокремлені напрямки оптимізації роботи банків із кредитного забезпечення підприємницької діяльності сприятимуть становленню якісно нових партнерських взаємин комерційних банків із суб'єктами господарювання, активізації та розвитку реального сектора, підвищенню ефективності банківської системи країни загалом.

ВИСНОВКИ

Результатом дисертаційного дослідження є теоретичне узагальнення і нове вирішення наукової проблеми, що виявляється у визначенні основних аспектів організації роботи банківської системи у механізмі кредитного забезпечення підприємницької діяльності в умовах економіки перехідного періоду. Це дало змогу сформулювати наступні висновки теоретичного, методологічного та науково-практичного характеру, що відображає вирішення основних завдань роботи відповідно до поставленої мети дисертації:

1. Підприємницька діяльність, зокрема підприємства малого та середнього бізнесу, є рушієм усіх економічних процесів у країні, що визначається її значенням для забезпечення суспільного відтворення. Дослідження сутності цієї категорії є необхідною умовою визначення шляхів підвищення ефективності функціонування суб'єктів підприємницької діяльності на вітчизняному ринку товарів і послуг. У дисертації обгрунтовано суть підприємницької діяльності як сукупності дій суб'єктів господарювання, спрямованих на створення матеріальних цінностей і надання послуг з метою отримання прибутку, результатом чого є неперервність розширеного відтворення.

2. Кредитне забезпечення підприємницької діяльності банківськими установами, його роль і значення в умовах перехідної економіки, обумовлена виробничими потребами підприємств у процесах формування фінансових ресурсів. Суть кредитного забезпечення підприємницької діяльності визначено як покриття витрат виробництва суб'єктів господарювання за рахунок кредитних ресурсів, що акумулюються банківськими установами і спрямовуються на поповнення основного та оборотного капіталу підприємств. Реалізацію кредитного забезпечення підприємницької діяльності здійснюють банки як основні фінансові посередники. Виконання ними функції посередництва в кредиті потрібно розглядати через здійснення функцій другого порядку та відповідних підфункцій, а саме: функцію посередництва в кредиті поділено на дві функції другого порядку: 1) акумуляцію тимчасово вільних коштів суб'єктів ринку; 2) розподілу і перерозподілу акумульованих коштів між суб'єктами ринку. У свою чергу, функцію другого порядку розподілу та перерозподілу акумульованих коштів розмежовано на дві підфункції за спрямуванням кредитних коштів та значенням кредитного забезпечення в розрізі потреб суб'єктів ринку: а) кредитне забезпечення підприємницької діяльності; б) кредитне забезпечення споживчих потреб суб'єктів ринку.

3. Основою організації механізму кредитного забезпечення підприємницької діяльності є банківська система, сферу функціонування якої необхідно розглядати в рамках відповідних кредитних відносин. Механізм кредитного забезпечення підприємницької діяльності – сукупність практичних заходів центрального банку та послідовності дій комерційних банків щодо спрямування тимчасово вільних грошових ресурсів у виробничу діяльність суб'єктів господарювання. Метою функціонування цього механізму як базової основи практичної реалізації кредитного забезпечення є задоволення виробничих потреб суб'єктів підприємницької діяльності, а саме – спрямування кредитних ресурсів комерційних банків на формування фінансових ресурсів підприємств.

4. Центральному банку належить провідне місце у формуванні вихідних умов організації механізму кредитного забезпечення підприємницької діяльності на макроекономічному рівні. Регулятивний вплив центрального банку на кредитну активність банків щодо кредитного забезпечення підприємницької діяльності здійснюється за допомогою важелів грошово-кредитної політики. Грошово-кредитну політику, в контексті дисертаційного дослідження, слід розглядати як складову державного регулювання економіки, яка через комплекс певних інструментів передбачає формування вихідних умов функціонування та

реалізації механізму кредитного забезпечення, що, відповідно, визначає ступінь кредитного забезпечення суб'єктів ринку та реалізацію тих чи інших завдань розвитку економіки.

5. Практичні аспекти та особливості реалізації кредитного процесу у взаємовідносинах комерційних банків з підприємствами в умовах ринкової трансформації економіки в Україні вказують на низку проблем, пов'язаних із його організацією на мікрорівні. Розв'язання проблем практичної реалізації кредитного процесу можливе за умови розробки та запровадження у банківську діяльність сукупності внутрішніх програмно-методичних документів, в основу яких покладена деталізація етапів кредитного процесу та провадження кредитної політики з метою активізації роботи банку щодо кредитного забезпечення підприємницької діяльності.

6. Реалізація Національним банком України функції грошово-кредитного регулювання має ґрунтуватись на чіткій стратегії дій та відповідно до ґрунтовно розробленої концепції монетарної політики, орієнтирами якої має стати динаміка кредитних вкладень комерційних банків на задоволення виробничих потреб суб'єктів підприємницької діяльності. Недостатній рівень рефінансування центральним банком країни значно обмежує кредитну активність комерційних банків та їхні можливості щодо кредитного забезпечення підприємницької діяльності. Запровадження в дію довгострокового рефінансування банків з метою підтримання їх довгострокової ліквідності у зв'язку із вкладеннями коштів у проекти, що зорієнтовані на розвиток внутрішнього ринку, позитивно відобразиться на спроможності банківських установ щодо кредитного забезпечення підприємницької діяльності.

7. Ефективність кредитних вкладень банків у виробничу діяльність підприємств реального сектора економіки значною мірою залежить від внутрішніх можливостей банківської системи щодо оптимального управління портфелем власних активів. Ефективність кредитної діяльності слід розглядати з таких трьох позицій: 1) на мікрорівні (ефективність кредитних вкладень конкретного банку); 2) на макрорівні (обсяги кредитних вкладень у реальний сектор економік); 3) на рівні підприємства (ефективність використання кредитних ресурсів у виробничому процесі). Одним із важливих інструментів управління прибутковістю банку є розробка та запровадження методичного забезпечення, що охоплює систему показників для оцінки ефективності як кредитної діяльності будь-якої банку в цілому, так і певного кредитного проекту зокрема.

8. Напрямами удосконалення кредитних відносин банків із підприємствами є: стимулювання банків щодо провадження довгострокового кредитування суб'єктів підприємницької діяльності через застосування відповідної системи пільг; оптимізація процентної політики банку, тобто застосування диференційованих підходів у встановленні плати за кредит відповідно до напрямку виробничої діяльності суб'єктів господарювання; застосування різноманітних спеціальних форм і методів реструктуризації заборгованості; підвищення економічної та юридичної відповідальності сторін кредитної угоди та створення дієвої системи захисту прав кредиторів; створення належної інфраструктури кредитного ринку, до складу якої входять кредитні бюро та рейтингові агентства;

вдосконалення організаційної структури підрозділів банку шляхом розмежування функцій у кредитному процесі.

9. Вдосконалення та активізація використання економічних важелів впливу Національного банку України на операції комерційних банків визначається потребою стимулювання кредитного забезпечення реального сектора економіки. Напрямами вдосконалення використання економічних важелів і важелів впливу центрального банку на кредитну активність комерційних банків такі диференціація чи встановлення пільгових умов у провадженні політики обов'язкових резервів залежно відтипів банківських установ, їх розміру та вибору пріоритетів при проведенні кредитної політики; удосконалення політики облікової ставки з використанням диференційованих підходів у встановленні величини облікової ставки залежно від розмірів та пріоритетів щодо здійснення активних операцій; нормативна регламентація банківської маржі, тобто різниці між відсотками за банківськими депозитами та користування кредитними ресурсами; запровадження у практику рефінансування надання цільових кредитних ліній для банків, що здійснюють кредитування малого та середнього бізнесу.

10. Розвиток нових видів банківських послуг у сучасних умовах є важливим стратегічним напрямом, який зміцнює позиції банку за рахунок розширення клієнтської бази. Основними напрямками розширення спектру банківських кредитних продуктів у системі заходів зі стимулювання виробництва і забезпечення економічного росту в Україні є наступні: застосування “комбінованої” форми кредитування, яка передбачає одночасне застосування вексельного кредиту і кредиту за кредитною лінією, поєднання вексельного кредиту з револьверним способом надання позичок; запровадження у практику системи пільгового кредитування при освоєнні високотехнологічних виробництв, видача довгострокових позик (понад 5 років) під пільговий відсоток підприємствам малого та середнього бізнесу, які вже мають 2/3 капіталу для здійснення інвестицій; індивідуальна робота банку із клієнтурою у якості консультаційного партнера; надання інформаційних послуг; інтернет-банкінг тощо.

Таким чином, теоретичне обґрунтування змісту та основних складових елементів механізму кредитного забезпечення підприємницької діяльності, а також визначення ключових практичних засад оптимізації роботи банків у взаємодії з підприємствами реального сектора дало змогу сформулювати в дисертації цілісну, ґрунтовну концепцію удосконалення функціонування банківської системи України та гармонізації її розвитку із завданнями щодо стимулювання інтенсивного економічного зростання.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ПО ТЕМІ ДИСЕРТАЦІЇ

У наукових фахових виданнях:

1. Малахова О. Л. Державне регулювання банківського бізнесу в Україні: реалії та проблематика // Наукові записки: Збірник наукових праць викладачів і аспірантів кафедри економічного аналізу ТАНГ. – Тернопіль, 1999. – С. 119–123 (0,29 д. а.).

2. Малахова О. Л. Напрямки розвитку довгострокового кредитування в Україні як важливого джерела фінансування інвестицій // Наукові записки Тернопільського державного педагогічного університету ім. В. Гнатюка. Серія: Економіка. – 2001. – № 8. – С. 112–114 (0,29 д. а.).

3. Малахова О. Л. Тенденції розвитку та напрямки вдосконалення кредитування підприємницької діяльності в Україні // Наукові записки Тернопільського державного педагогічного університету ім. В. Гнатюка. Серія: Економіка. – 2002. - № 12. – С. 160–163 (0,38 д. а.).

4. Малахова О. Л. Перспективи удосконалення взаємодії банківського та реального секторів економіки України // Вісник Тернопільської академії народного господарства. – 2003. – № 2. – С. 22–26 (0,42 д. а.).

5. Малахова О. Л. Проблеми оптимізації кредитного процесу у взаємовідносинах комерційних банків з підприємствами в умовах ринкової трансформації економіки // Вісник Тернопільської академії народного господарства. – 2003. – № 4. – С. 53–60 (0,46 д. а.).

6. Малахова О. Л. Кредитне забезпечення підприємницької діяльності як важлива підфункція комерційних банків // Українська наука: минуле, сучасне, майбутнє. – Тернопіль. – 2003. – 156 с. – С. 110–118 (0,42 д. а.).

7. Малахова О. Л. Значення короткотермінового банківського кредиту в процесах формування фінансових ресурсів підприємств в Україні // Наукові записки Тернопільського державного педагогічного університету ім. В.Гнатюка. Серія: економіка. – 2004. – № 16. – С. 154–159 (0,5 д. а.).

8. Малахова О. Л. Напрямки активізації регулятивного впливу монетарних важелів НБУ на операції комерційних банків з кредитування реального сектора // Українська наука: минуле, сучасне, майбутнє. – Тернопіль. – 2004. – 260 с. – С. 95–104 (0,45 д. а.).

9. Малахова О. Л. Кредитне забезпечення підприємницької діяльності // Фінанси України. – 2004. - № 6. – С.113–120 (0,5 д. а.)

В інших виданнях:

1. Малахова О. Л. Фінансово-кредитні установи в механізмі державної підтримки підприємництва // Збірник тез доповідей міжнародної науково-практичної конференції “Банківська система України: проблеми становлення та перспективи розвитку”. – Тернопіль.: Економічна думка, 1998. – С. 76 – 77 (0.13 д. а.).

2. Малахова О. Л. Основні функціональні напрями взаємодії банківського та реального секторів в Україні // Збірник тез доповідей всеукраїнської науково-практичної конференції “Банківська система в умовах трансформації фінансового ринку”. – Київ: КНТЕУ, 2003 – С. 43–45 (0,21д. а.);

3. Малахова О. Л. Стратегія короткотермінових запозичень та стан кредитного забезпечення підприємницької діяльності в Україні // Матеріали міжнародної науково-практичної конференції молодих учених “Актуальні проблеми фінансового менеджмента на підприємствах”. – Донецьк: ТОВ “Каштан”, 2003. – С.71–76 (0,42 д. а.);

4. Малахова О. Л. Напрями оптимізації взаємодії банківського та реального секторів в Україні // Збірник наукових праць науково-практичної конференції “Актуальні проблеми удосконалення фінансово-кредитного механізму в Україні”. – Запоріжжя: ЗНТУ, 2004. – С. 349–356 (0,4 д. а.).

АНОТАЦІЯ

Малахова О.Л. Банківська система у механізмі кредитного забезпечення підприємницької діяльності. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.04.01. – фінанси, грошовий обіг та кредит. – Тернопільська академія народного господарства. Тернопіль, 2004.

Дисертація присвячена обґрунтуванню теоретичних засад організації та визначенню шляхів удосконалення роботи банків у механізмі кредитного забезпечення підприємницької діяльності як цілісної системи.

Розглянуто теоретичні аспекти організації кредитних відносин банків з підприємствами. Сформовано основні підходи до визначення підприємницької діяльності та особливостей її провадження в умовах перехідного періоду. Обґрунтовано роль банків як основних фінансових посередників на грошовому ринку та значення банківського кредиту в процесах формування фінансових ресурсів підприємств. Розроблено методологічні засади механізму кредитного забезпечення підприємницької діяльності та основні аспекти його практичної реалізації. Визначено вплив інструментів грошово-кредитного регулювання центрального банку в системі заходів щодо стимулювання кредитної активності комерційних банків.

Проаналізовано сучасний стан та обґрунтовано практичні рекомендації щодо вдосконалення організаційно-економічних засад кредитного забезпечення банками підприємницької діяльності. Запропоновано удосконалення основних документів, що регламентують відповідну роботу комерційних банків. Подано пропозиції щодо оптимізації кредитних відносин банків з підприємствами, розрахунку ефективності кредитних вкладень, активізації використання монетарних важелів впливу НБУ на операції комерційних банків та виокремлено напрямки розширення спектру банківських кредитних продуктів.

Ключові слова: підприємницька діяльність, кредитне забезпечення підприємницької діяльності, механізм кредитного забезпечення підприємницької діяльності, грошово-кредитна політика, кредитна політика, кредитний процес, діагностика кредитоспроможності, кредитний портфель, кредитні продукти.

АННОТАЦИЯ

Малахова Е. Л. Банковская система в механизме кредитного обеспечения предпринимательской деятельности. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.04.01. – финансы, денежное обращение и кредит. – Тернопольская

академия народного хозяйства. – Тернополь, 2004.

Диссертация посвящена обоснованию теоретических основ организации и определению направлений совершенствования работы банков в механизме кредитного обеспечения предпринимательской деятельности как единой системы.

Рассмотрены теоретические аспекты организации кредитных отношений банков с предприятиями. На основании обобщения научных изысканий сформулированы основные подходы к определению предпринимательской деятельности и особенностей ее организации в условиях переходного периода. Обоснована роль банков как основных финансовых посредников на денежном рынке и значение банковского кредита в процессах формирования финансовых ресурсов предприятий. Разработаны методологические основы механизма кредитного обеспечения предпринимательской деятельности и основные аспекты его практической реализации. Определено влияние инструментов денежно-кредитного регулирования центрального банка в системе мероприятий по стимулированию кредитной активности коммерческих банков.

Проанализировано состояние и обоснованы практические рекомендации по усовершенствованию организационно-экономических основ кредитного обеспечения банками предпринимательской деятельности. Положительный эффект в развитие банковского кредитования могут внести предложения по усовершенствованию основных документов, которые регламентируют соответствующую работу коммерческих банков, в особенности разработка Регламента работы коммерческого банка по кредитному обеспечению предпринимательской деятельности. Раскрыта сущность кредитной политики как стратегии банка в части организации кредитного процесса и приоритетной направленности денежных ресурсов в кредитное обеспечение предпринимательской деятельности. В работе обоснованы предложения по оптимизации кредитных отношений банков с предприятиями в части рекомендаций по проведению диагностики кредитоспособности предприятий, составляющими которой являются внутренняя и внешняя диагностика. Усовершенствована методика расчета эффективности кредитных вложений банка. Для анализа эффективности кредитных вложений обосновано использование на микроуровне системы коэффициентов.

Существенные потенциальные возможности оптимизации работы банков по кредитному обеспечению предпринимательской деятельности имеет усовершенствование организационной структуры подразделений банка путем распределения функций в кредитном процессе. Сформулированы предложения по активизации использования монетарных рычагов влияния НБУ на операции коммерческих банков путем оптимизации учетной политики и использования системы обязательного резервирования. Выделены направления расширения спектра банковских кредитных продуктов и предложены практические рекомендации, состоящие в следующем: усовершенствование действующих кредитных продуктов; использование “комбинированной” формы кредитования; увеличение объемов сопровождающих банковских услуг для предприятий мелкого и среднего бизнеса; внедрение в банковскую практику системы льготного кредитования при освоении высокотехнологичных производств.

Ключевые слова: предпринимательская деятельность, кредитное обеспечение

предпринимательской деятельности, механизм кредитного обеспечения предпринимательской деятельности, денежно-кредитная политика, кредитная политика, кредитный процесс, диагностика кредитоспособности, кредитный портфель, кредитные продукты.

ANNOTATION

Malakhova O.L. Banking system in the mechanism of credit providing of entrepreneurship. – Manuscript.

Dissertation for the achieving of economics candidate degree according to the speciality 08.04.01. – Finance, Currency Circulation and Credit. – Ternopil Academy of National Economy. – Ternopil, 2004.

The dissertation is devoted to the substantiation of the theoretical principles of organization and the definition of the main ways of the bank activity improvements in the mechanism of credit providing of entrepreneurship as a whole system.

Theoretical aspects of the organization of credit relations between banks and enterprises have been analyzed. Main approaches to the definition of entrepreneurship and peculiarities of its introduction under the circumstances of transitional period have been formulated. The role of banks as the fundamental mediators in the financial market and the importance of bank credit in the processes of formulation of enterprises financial market and the importance of bank credit in the processes of formulation of enterprises financial recourses have been substantiated. Methodological principles of mechanism entrepreneurship credit providing and main aspects of its practical realization have been worked out. Influence of instruments of the central bank monetary and credit regulation upon the commercial banks credit activity stimulation have been defined.

Modern situation has been analyzed and practical recommendations of improvement of organizational economic bases of entrepreneurship credit providing have been substantiated. The improvements of the main documents of regulating the commercial banks corresponding activity has been suggested. Some proposals on optimization of credit relations between banks and enterprises, credit deposits effectiveness calculation, stimulation of the monetary levers of the National Banks of Ukraine influence in the commercial banks operations usage have been presented; the main directions of bank credit products variety expansion have been shown.

Key words: entrepreneurship, credit providing of entrepreneurship, mechanism of credit providing of entrepreneurship, monetary and credit policy, credit process, solvency diagnostics, credit portfolio, credit products.